

Védett Natura 2000 tölgyesek természetvédelmi kezelése

A Natura 2000 jelölő tölgyesek biológiai sokféleségének növelése érdekében 2017-ben indítottuk el a „Természetvédelmi kezelési eszközök a Natura 2000 tölgyesek biológiai sokfélesége szerkezeti és összetételi növeléséhez” elnevezésű, röviden Life 4 Oak Forests, kilenc és fél évre tervezett, olasz–magyar LIFE projektet.

A projekt vezetője az olaszországi Emilia-Romagna tartomány biodiverzitás védelmét, valamint a regionális parkokat irányító természetvédelmi szervezete: az *Ente di gestione per i Parchi e la Biodiversità – Romagna*. Az egyik regionális parkjuk a *Parco regionale della Vena del Gesso Romagnola* (Romagna Gipsz-vonulatok Regionális Park) öt saját kezelésű projektterületen valósítja meg a kitűzött feladatokat.

Magyar részről három nemzeti park igazgatóság: a Balaton-felvidéki, a Bükk, és a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, összesen tizenkilenc saját kezelésű projektterületen dolgozik a pályázatban vállalt célok megvalósításán (1. ábra).

A további partnerek: az Ökológiai Kutatóközpont, Ökológiai és Botanikai Intézete, mely elsősorban a természetvédelmi kezeléseket ökológiai monitoringjáért felel, a WWF Magyarország és

1. kép. Homogén szerkezetű fehér tölgyes élőhely (Fotó: Frank Tamás)

az Érmelléki Természetvédelmi Többcélú Egyesület, mely szervezetek elsősorban a szakmai és társadalmi kapcsolatokért, kommunikációért felelősek, illetve az ismeretterjesztést fogják össze és közreműködnek a megvalósításában.

A projekt teljes költségvetése közel 8 millió euró, aminek 74%-át az EU finanszírozza, a többit a kedvezményezettek, illetve az Agrárminisztérium.

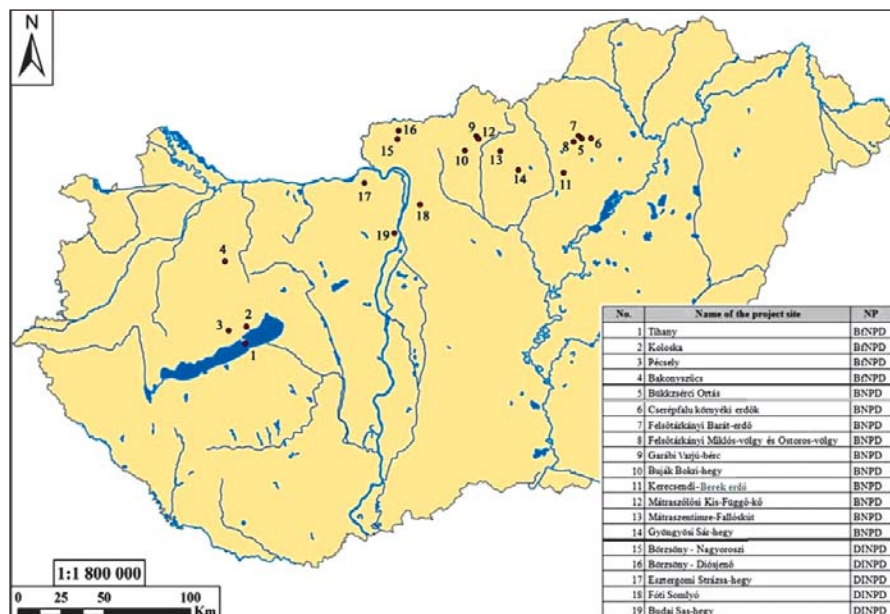
A projekt az alábbi közösségi jelen-

tőségű tölgyes élőhelyre koncentrál: az olaszországi keleti-fehér tölgyesekre (mediterrán molyhos tölgyesek) (91AA) (1. kép) és négy hazai tölgyes élőhelytípusra, a Pannon gyertyános tölgyesekre *Quercus petraeával* és *Carpinus betuluszal* (91G0), a Pannon molyhos tölgyesekre *Quercus pubescensszel* (91H0), az Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesekre tölgyfajokkal (*Quercus* spp.) (91I0), a Pannon cseres-tölgyesekre (91M0).

Az erdtípusok megválasztásának elsődleges oka, hogy a tölgyesek Európának az ember által egyik legintenzívebben használt zónájában helyezkednek el és ennek hatására területük jelentősen csökkent az utóbbi évszázadok során, de megmaradt állományaik is folyamatosan emberi hatás alatt állnak. Számos esetben tömbjeik feldarabolódtak, és általánosságban elmondható, hogy szerkezetükben és faji összetételükben is elszegényedtek (2. kép).

Ezért határoztuk el, hogy kidolgozunk egy olyan természetvédelmi erdőkezelési eljárást, melynek végrehajtásával növelhetjük az előzőekben felsorolt, megmaradt tölgyes élőhelyek biodiverzitását.

Az alkalmazott természetvédelmi erdőkezelési beavatkozások kiterjednek a tölgyes élőhelytípusok erdő-

1. ábra. A magyar projektterületek elhelyezkedése

2. kép. Egy homogén (Garáb) és egy változatos szerkezetű (Buják) Pannon cseres-tölgyes (Fotó: Frank Tamás)

4. kép. Fatérkép készítése az esztergomi Strázsa-hegyen (Fotó: Frank Tamás)

szerkezet- és fafajösszetétel változosságának a növelésére, a különböző gomba-, növény- és állatfajok számára nélkülözhetetlen mikroélethelyek kialakítására, illetve ezek számának növelésére. Nagy hangsúlyt fektetünk az erdők természetes megújulásának elősegítésére is.

A projekt része a tölgyes erdőtübbökbe beékelődő idegenhonos faállományok és fafajok (erdei fenyő, fekete fenyő, fehér akác, nyugati ostorfa, bálványfa) visszaszorítása, tölgyessé történő átalakítása is, a természetvédelemben már bevált és újszerű módszerekkel (3. kép).

A Life 4 Oak Forests projekt keretében Magyarországon 1555 hektáron, Olaszországban 511 hektáron hajtunk végre természetvédelmi erdőkezelést. Természetvédelmi erdőkezelésről akkor beszélünk, ha az kizárólag az adott erdő természetességének javítása, és a természetes élőhely fejlesztése érdekében történik, mely kiemelten

szolgálhatja egy-egy védett faj vagy élőlénycsoport megőrzését, és/vagy általában az erdei biodiverzitás fenntartását, növelését.

Röviden összefoglalva: *A természetvédelmi erdőkezelés minden olyan erdei életközösséggel (ökoszisztémával) kapcsolatos beavatkozás, mely kizárólag az erdők biológiai sokféleségének megőrzését és növelését, és ezzel állapotának javítását szolgálja.*

A projektterületek külön-külön és összességében sem túl nagyok, de az itt elért eredmények és tapasztalatok alkalmazhatóak lesznek a későbbiekben más Natura 2000-es erdőben is.

Az előkészítő fázisban természetes referenciákat kerestünk, melyek megismerése segítheti a munkánkat. Miuután mindkét országban több emberöltő óta hiányoznak a tölgy őserdők, és természetes tölgyesek is alig találhatók, ezért elsősorban – az erdőszerkezeti jellemzők és a fafajösszetétel megismerése érdekében – a fellelhető európai,

észak-amerikai és közel-keleti angol nyelvű szakirodalmat gyűjtöttük össze, tekintettük át és dolgoztuk fel.

A továbbiakban az eddig elkészült leírásokat finomítjuk a Kárpát-medencében még megtalálható néhány idős természetes tölgyes maradványerdő felméréseivel. A korábbi hazai természetvédelmi erdőkezelési tapasztalatokat is feldolgoztuk.

A projekt során alkalmazott kezeléseket megalapozó és összefoglaló Természetvédelmi Erdőkezelési Útmutatónk jelenleg huszonháromféle beavatkozást ír le, mely tartalmazza az eddig összegyűjtött és rendszerezett szakmai ismereteket, illetve folyamatosan kiegészítjük azt a projekt időszaka alatt megszerzett tapasztalatainkkal is.

A természetvédelmi erdőkezelési beavatkozások hatását a faállomány szerkezet- és az erdő faji összetételének alakulására ökológiai monitoring segítségével vizsgáljuk. Ehhez kapcsolódóan vizsgáljuk az erdőlakó denevéreket, madarakat – különös tekintettel a harkályokra – a futó-, és a szaproxilofág bogarakat érő hatásokat is. A monitoring első lépéseként ezen állatcsoportok esetében is elvégeztük a projektterületek alapállapot-felvételét (4. kép).

Természetvédelmi célból az olasz partner (MAR) mintegy 40 hektár területet vásárol magántulajdonosoktól. A zavartalan természetvédelmi munka érdekében a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság pedig egyes projektterületeken az osztatlan közös tulajdon közel 45 hektárjának idegen kézben lévő tulajdoni hányadait vásárlással, illetve földcserével szerzi meg.

A projekt ideje alatt évenként szeretnénk beszámolni a munka előrehaladásáról, annak során szerzett tapasztalatokról és az eredményekről.

Frank Tamás, Fidlóczky József, Dr. Koncz Péter

3. kép. Nyugati ostorfa visszaszorítása a Fóti-Somlyón, a vegyszerrel kezelt törzsek és tuskó megfestve (Fotó: Frank Tamás)